

mértékben hibás, éppen kispolgári szocialista voltánál fogva tanuságos képet ad a másik Amerikáról, a pro-etárok, a kisparaszokok, a nép Amerikájáról: igen aktuális volt most leírása az elnökválasztásról a falun, ahol senkit nem érdekel, hogy ki lesz az elnök. (hiszen az egyik tizenkét és a másik egy híján húsz a nép szempontjából), hanem, ha egyáltalán szavaznak, akkor a falu üzösorása megmozgatja őket, hogy ő magának érdemeiket szerezzék, a kormánytól.

Még egy megjegyzés: a könyv magyar címe nagyon szerencsétlen, hiszen Jo nem hal meg, hanem bevontul az USA-hadsereghez az antifasiszta háborúban való részvétele. Miért nem maradhatott volna jobb híján az eredeti cím: A kis Jo (The Little Jo)?

LANG DEZSŐ

THORNTON WILDER: Caesar. (Réval.)

Thornton Wilder Amerikában él és „humanista“. Uj könyvében, a Caesar-életrajzban, mely Németh László gvenge fordításában kerül a magyar olvasóhoz, példáját mutatja annak, hogy miként lehet elmélyült forrástanulmányok, ragyogó stíluszerző és pompás nyelvkészség mellett — rossz könyvet írni.

A könyv történelmi regény, fiktiiv akta és magánlevelek sorozata, folytatása a XIX. században dívott napló, illetve levél-regény hagyományainak. Regény-nél elkerülhetően módon, a szerző a cselekmény menetéhez képest lényegtelen történethamisításokat követ el, ezekért az előszóban hosszasan mentegetőzik is. Persze, nem mentegetőzik a könyv lényeges történethamisításai miatt, hiszen nincs fudatában annak, hogy történet szemlélete — made in the USA — hiányos és hamis. Hőst lát Caesarban és hőskultuszt csinál — nitzschei értelemben. És mert nem látja a történelmi összefüggéseket, irracionális folyamatnak tekinti a történetet.

A római köztársaság lényegében egyetlen feladatot töltött be, biztosította a paraszt-patricius családok egymásközötti hatalmi egyensúlyát. Más feladatot nem töltött be és nem is akart hőtölteni. Erre vall, hogy megnyirbált hatáskörrel, rövid időre és sok állami tisztviselőt választottak, valamint a civiltog kicsinyesen feudális és merev volta. Természetesen az ilyen társadalmi rend válságsorozathoz vezet, mert a közvetlenül érdekelt paraszt-patriciusok ér-

dekein kívül semmire nincs tekintettel. Nem is tudta a római közársaság sem a rabszolgakérdést (Spartacus-lázadás), sem a plebejus-kérdés: (kivonulás a Szenthegyre), sem a római ipar és kereskedelem problémáit. Ezt a társadalmi rendet nyilvánvalóan fel kellett váltania egy újnak. Nyilvánvaló az is, hogy az új társadalmi rend a sok rabszolgát foglalkoztató iparos- és kereskedőréteg uralma. Ezeknek központosított közigazgatásra és korlátlan hatalommal rendelkező, senkinek sem felelős, de tőük függő államfőre volt szükségük. Császárok váltották egymást, igen kevesen haltak meg természetes halálal, de közös tulajdonságuk volt, hogy a mindig erősödő nagyvállalatok érdekében dolgoztak.

Caesar volt az, aki ezt a történelmi átalakulást végrehajtotta. Caesar nem volt hős. Caesar stréber volt, aki szeretőit, barátait, pártfogóit kihasználta és kijátsozta egymás ellen. A könyvből nem derül ki, hogy kik és miért pénzelték Caesart: holott a kérdés lényege ez és nem a szájha Clodia, vagy a szájha Kleopatra boránysorozatai. Marcus Junius Brutus kiskaliberű bürokrata és parasztpatriciusi előítéleteibe gyökerezett politikus volt, szintén nem hős, hanem ostoba, maradi és halátlan csirkefogó. Caesar szintén nem a szocialista filozófia hőse, ahogy Wilder beállítja, hanem nagyszájú, köpönyegforgató fiskális.

Wilder írása lényegében és szellemében fasiszta írás, mert szemlélete tartalmazza a fasiszta történet szemlélet minden jellegzetes elemét, az irracionálismust és a hőskultuszt, valamint a katasztrófa-elméletet. A szerző szándéka kétségtelenül nem ez volt, amit ferejtethetetlenül bizonyít az, hogy a könyvet Lauro de Bosis-nak, az orosz antifasiszta ellenállás hősének és mártírjának dedikálta.

Szerző vitathatatlan jóindulata mellett könyve — szempontok híján — való.

LANG DEZSŐ

IVAN KOZLOV: KRIMI ÉJSZAKÁK (Szikra.)

Ebben a kritikában nem bírálhatjuk Kozlov művét mint regényt; ez feltételeznél a háború után megjelent hasonló témájú (bár korántsem hasonló kidolgozási) regények egyéni vonásainak, különleges szerkesztési, megjegyzési feljegyzésének vizsgálatát, ismeretét. Ez pedig

nem lehet célkitűzése ennek a kritikának. Tekin sük tehát a könyvet visszaemlékezésnek, a Bolsevik Párt egy tapasztalt harcosa visszaemlékezésének a német megszállásra, a parizsi mozgalom hősiességére. Kozlov nem szó a témába szerelmi giccselt, ami az ilye fajta könyvekkel kézenfekvő lenne; hangja tárgyilagos, távol áll minden pártikus nagyzólástól; ebből a tárgyilagosságból bontakozik ki aztán a parizsának emberi nagvsága, a fasiszták ismert módszereinek gyázaolossága. Éppen ez az „ismeret” az, ami lekötö a figyelmünket; a megszálló németek jóé vágyú törzsörömeslere, aki dedikálja a képét; az igazoltatások, a sárga csillag, a zsidók elhurcolása, az emberkínzás, a besúgó, árulók csapata, akik eadják magukat. A könyvnek különös mondánváója a mai írók számára az egész könyvön végighúzó optimizmus, az egyéni tragédiának elhagyása (vakság, elválás a családtól). Kozlov csak a közösség tragédiáját ábrázolja, az egész nemzet tragédiáját a német megszállás alatt; ám, nyoma sincs sehol a pesszimizmusnak. E könyvből megérthetjük a Szovjetunió dicsőséges győzelmének nagyon is világos okait!

SZÉNESSY MÁRIÓ

MILHAIL ILJIN: EMBER ÉS AZ ELEMEK. (Új Magyar Könyvkiadó.)

A cím után ítélve valószínű, azt hiszi az Olvasó: tudományos mű ez a könyv. Igén, tudományos, de nem az olv jól ismert száraz egyetemi előadású, hanem lebilincselően színes stílusban írt. Szó sincsen „tudományos tolványelv”-ről, az író a legtiszább irodalmi nyelven, szinte csevegészerűen számol be a meteorológiai és hidrológiai kutatásokról.

Miről szól Iljin munkája? A jól megválasztott cím már első pillantásra elárulja: az ember és elem viszonyát tárgyalja sokoldalúan és könnyed stílusban. Egy sora sem unalmas, mikor „elmeséli” a tudós közvetlenségével, hogyan került ismeretségbe a föld „ura” — az ember — évezredek folyamán a természet mindenható parancsolójával; az elemmel, mint igyekezett kikutatni a „Láthatatlan”, a levegő „személyazonosságát”, tulajdonságait. Majd a meteorológia szűket kutatóiról beszél, és egész észrevetlenül tárgyat változtatva már a hidrológiáról: a Szovjetunió vi-

zeinek életét figyelő tudósok munkáját és kudarcaik eredményét ismerteti.

Úgy érezzük, nehéz feadaot vállalni e könyv ismertetésével, mert annyi mindent kelene mondanunk róla — hiszen oly értékes és tanulságos. Mi azonban csillogó és ismerős szavak helyett — melyek talán fel sem kereknek az olvasó érdeklődésé: olyan mértékben, amint azt Iljin munkája megérdemi — egyszerűbb és biztosabb módszerhez nyúlunk, mikor felsoroljuk az „Ember és az elemek” néhány fejezetcímét: Hogyan látják meg a láthatatlant? — Az időjárás portréja: — Polvgóink légköri gépezete: — Az időjárás írni tanul: — Az Automata Robinson; — „Várható időjárás”; — Vonalok = ciklonok; — Foyami matematika; — Terv és elem; — E lényeges elem — barátságos elem; — Hidrometeorológiai háború; — Megfelezik a csökönnyöst; — A meteorológusok városa; — Kédtoronny; — és még sok más.

Iljin könyve valóban isko példája lehet a tudományt népszerűsítő műveknek. Közvetlen stílusával érdekesítővé tudja tenni tárgyát.

Úgy érezzük, ennek a könyvnek minden könyvespolcon ott a helye, sőt, ezen túlmenően: bizonyára közkedveltségnek örvendene a tanári és ifjúsági könyvtárakban is!

Szép feladatot teljesített a kiadó e könyv magyarul megjelenésével és dicséret illeti a mű sikerült fordításáért Makai Imrét.

KAROLYI VILMOS
MURÁNYI KOVÁCS ENDRE: 1848.
FORRADALOM PÁRISBAN. (Dante.)

Nemcsak a történészek, de a nagyközönség előtt is ismeretes tény, hogy az 1848-as magyar forradalom kibontásában nagy szerepe volt a franciaországi, nevezetesen a párisi februári forradalomnak. Ennél a megállapításnál azután nem is jutottunk előbbre: ismereteink erről a forradalomról oly hiányosak voltak, hogy még a középiskolát végzettek sem voltak tisztában nemcsak a forradalom történetével, szerepével, hanem — ami még ennél is fontosabb lenne — a párisi proletáriátust megmozgató társadalmi és gazdasági okokkal sem.

Annál nagyobb örömmel kell fogadnunk Murányi Kovács Endre könyvét, amely éppen ezt a hiányt hivatott pótolni. Formája is arra determinálja, hogy a dolgozó társadalom történet-